

ทาสกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

สมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ 2325 - 2448

นางสาวชลดา โกพัฒนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ 2533

ISBN 974 - 577 - 891 - 5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016280

I 10308/5

SLAVES AND SOCIO-ECONOMIC CHANG DURING
THE RATTANAKOSIN PERIOD , 1782-1905

MISS CHOLLADA KOPATTA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-577-891-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ทาสกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

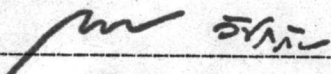
สมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ 2325-2448

โดย นางสาวชลดา โกพัฒนา

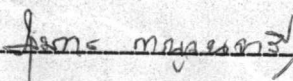
ภาควิชา ประวัติศาสตร์

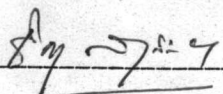
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ธิดา สาระยา

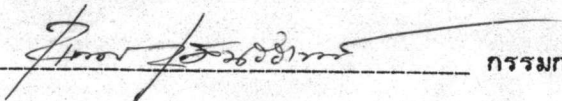
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิษกรภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจარი)

อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา)

กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุนทร ชุตินธรานนท์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ชลดตา โภทพัฒนา : ทาลกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ.
2325 - 2448 (SLAVES AND SOCIO-ECONOMIC CHANGE DURING THE RATTANAKOSIN
PERIOD, 1782 - 1905) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ธิดา สาระยา, 206 หน้า.
ISBN 974-577-891-5

การดำรงอยู่และการสลายตัวของทาสในสมัยรัตนโกสินทร์มีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจากการควบคุมคน การค้า และระบบเจ้าภายินายอากร มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงระบบทาสทั้งในระดับรัฐและเอกชน สำหรับทาสมีการเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทของทาส ในทางที่ใกล้เคียงกับไพร่ เพราะทาสต้องถูกเกณฑ์แรงงานและเสียส่วยให้รัฐเช่นเดียวกับไพร่ แต่ทาสก็ได้ เข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจที่มีเงินตรา เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนิน การ ในลักษณะของการเป็นแรงงาน รับจ้าง และแหล่งเงินทุนของนายเงิน และของตัวทาสเองในกรณีที่ยายตัวเอง เพื่อให้ได้เงินมาเป็นทุนสำหรับ ประกอบการ ภาวะดังกล่าวทำให้ทาสเข้าสู่วัฏจักรของทุนและแรงงาน ซึ่งมีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในระดับหนึ่งพร้อม ๆ กับทำให้พันธะของทาสต่อนายเงินและรัฐค่อย ๆ เปลี่ยนไป และส่งผลต่อการสลายตัว ของระบบการควบคุมทาสโดยรัฐผ่านมูลนายและนายเงิน จนกระทั่งมีการเลิกทาสอย่าง เป็นทางการในสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาควิชา ประวัตินิติศาสตร์
สาขาวิชา ประวัตินิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

ลายมือชื่อนิติต ๕๑๑๖ ๖๖ ๖๖
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

CHOLLADA KOPATTA : SLAVES AND SOCIO-ECONOMIC CHANGE DURING THE RATTANAKOSIN PERIOD, 1782-1905. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. DHIDA SARAYA, Ph.D. 206 pp.

The existence and the dissolution of slavery during the Rattanakosin Period were related to economic and social changes. These changes, which resulted from manpower control, trade, and the tax-farming system, affected the institution of slavery, both at the state and the private levels.

The status and role of the slaves changed, to become very similar to those of the phrai. The slaves now had to do corvée, or pay suai tax (in lieu of corvée), like the phrai. But the slaves also began to have a role in/ the increasingly monetized economic system. They became hired labour, and were a source of capital, for their masters and also for themselves, because they could sell themselves or be sold for capital.

This situation resulted in the slaves entering the cycle of capital and labour, which in turn was to affect the expansion of the economy, and gradually change the ties between slaves and their masters, as well as the relationship between slaves and the state. Thus, the state's control of slaves through their masters was dissolved even before King Chulalongkorn officially abolished slavery.

ภาควิชา ประวัตินิติศาสตร์
สาขาวิชา ประวัตินิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

ลายมือชื่อนิติกร ๗๗๓๓ ก. พ. ๗๗๓๓
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ๗๗๓๓ ก. พ. ๗๗๓๓
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องมาจากบุคคลที่สำคัญยิ่ง คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้ให้คำแนะนำ ความปรารถนาดี ความช่วยเหลือ และพลังใจแก่ผู้เขียนไม่เพียงแต่ในด้านวิชาการเท่านั้น ซึ่งทั้งหมดมากเกินกว่าที่ผู้เขียนจะบรรยายเป็นตัวอักษร นอกจากระลึกอยู่ในใจตลอดไป

กราบขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจारी และอาจารย์ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ ซึ่งกรุณาให้คำแนะนำให้วิทยานิพนธ์นี้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะศาสตราจารย์วิลาสวงศ์ พงศะบุตร หัวหน้าภาควิชา อาจารย์ฉลอง สุนทราวณิชผู้มีส่วนก่อรูปความคิดก่อนที่จะมาเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และอาจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ ป้อมเพชร ผู้ให้ความห่วงใยต่อผู้เขียนเสมอมา และสาขาวิชาประวัติ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอบคุณ "มิตร" รุ่นพี่ผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้เขียนตามเวลาและโอกาสต่างๆ กัน คุณเกรียงศักดิ์ เชษฐ์พัฒน์วิช คุณวิภักย์ พงศ์พนิตานนท์ คุณสุธาชัย ยิ้มประเสริฐ และคุณเศรษฐ์กิติ งามชจรกุลกิจ

ความปรารถนาดี ความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อกันของพี่และเพื่อนร่วมรุ่น คุณวัชรินทร์ คุณประสิทธิ์ คุณวรรณ ปรารถนา พิทยา สมทรง อังคนา ผู้เขียนต้องรำลึกถึงเสมอ

เหนือสิ่งอื่นใด ความรัก ความห่วงใย และการเป็น "ผู้ให้" แก่ลูกของพ่อแม่ พี่ชาย และน้องสาว ไม่เพียงแต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แต่รวมถึง "ชีวิต" ของผู้เขียน ขอกราบขอบพระคุณ ขอบคุณ และขอใจ ไว้ ณ ที่นี้

และท้ายที่สุด คุณูปการของบุคคลในอดีต ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานไว้ อันเป็นรากฐานสำคัญในการก่อรูปให้เกิดงานค้นคว้าวิจัย และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นสิ่งที่ควรกล่าวถึงเช่นกัน

ชลดา โกพัฒนา

พฤษภาคม 2533

สารบัญ

	ช
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่	
1 บทนำ : สถานะการรับรู้งานศึกษาเรื่องทาส.....	1
2 วิวัฒนาการของทาสในสังคมไทย.....	32
2.1 ทาสก่อนสมัยรัตนโกสินทร์.....	37
2.2 ทาสสมัยรัตนโกสินทร์.....	46
2.2.1 การลักทาส.....	47
2.2.2 ทาสในระบบการควบคุมกำลังคน.....	53
3 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม.....	63
3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ 2325-2398.....	64
3.1.1 ระบบการควบคุมกำลังคนกับผลประโยชน์ต่อรัฐ....	64
3.1.2 การค้า.....	72
3.1.3 ระบบเจ้าภาษีนายอากร.....	82
3.2 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม.....	85
3.2.1 การผลิตเพื่อการค้าและการขยายตัวของชุมชนการผลิต..	85
3.2.2 นายทุน ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต และ แรงงาน....	93
4 การเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทของทาส.....	106
4.1 จำนวนทาส.....	107
4.2 นายเงิน.....	114

	ช หน้า
4.3 บทบาทของทาส.....	122
4.3.1 ทาสเป็นแรงงาน	122
ก. ทาสเป็นแรงงานของรัฐ.....	122
ข. แรงงานเป็นแรงงานของเอกชน.....	133
4.3.2 ทาสเป็นแหล่งเงินทุน.....	146
5 การสลายของระบบทาส.....	155
5.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ 2398 - 2448.....	155
5.2 สถานะ และบทบาทของทาส.....	160
5.2.1 การโยกย้ายเคลื่อนที่.....	164
5.2.2 การเปลี่ยนสถานะ.....	168
5.2.2 การถวายฎีกา.....	169
5.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง ทาส - นายเงิน , นายจ้าง - ลูกจ้าง..	178
6 สรุป.....	186
เอกสารอ้างอิง.....	193
ประวัติผู้เขียน.....	206

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง แสดงรายการสินค้าส่งออก พ.ศ. 2325-2394	77
ตาราง แสดงจำนวนทาสในสังกัดกรมกองต่าง ๆ	112
ตาราง แสดงประเภทของนายเงิน	120
ตาราง อัตราการเสียชีวิตของทาส	125
ตาราง แสดงการเกณฑ์แรงงานทาส	132
ตาราง แสดงการหลบหนีของทาส	137